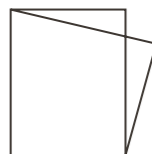

Søren Frimann, Julie Borup og Micki Kaa Sunesen (red.): Aktionsforskning i et læringsperspektiv

Hans Reitzels Forlag, 2020, 278 sider

Anmeldt af Mette Molbæk, lektor, Læreruddannelsen i Skive & Programleder, Forskningscenter for Pædagogik og Dannelse, VIA University College

Hvorfor nu det? Der er jo allerede skrevet en del bøger om aktionsforskning.

De tre redaktører bag bogen *Aktionsforskning i et læringsperspektiv* stiller i deres indledning selv det spørgsmål, som også slog mig, da jeg fik bogen i hånden. Efterfølgende argumenterer redaktørerne for denne bogs plads på boghylden ved at understrege, at antologien og dens bidragydere indtager en anden position end tidligere udgivelser om aktionsforskning ved gennem et eksplicit fokus på læring at tilbyde nye forståelser af, hvad aktionsforskning er og kan. Gennem bogens gennemgående fokus på læring i aktionsforskning er det derfor ambitionen at tilbyde et mere mangfoldigt og fagligt sprog om, hvordan læring kan forstås i aktionsforskning. Ved netop at fokusere på læring ligger også en erkendelse af de mange fælles og overlappende berøringsflader, der er mellem aktionslæring og aktionsforskning. Derfor kan dette perspektiv bl.a. bidrage

til at ophæve dikotomien mellem et fokus på den lokale læreproces på den ene side (ofte repræsenteret gennem aktionslæring) og en mere generaliseret forskning (aktionsforskning) på den anden side. En dikotomi som mange af os, der arbejder med aktionsforskning og aktionslæring, løbende udfordres af i teori og praksis.

Bogen består af tre dele med i alt 10 kapitler, der både kan læses samlet og dermed give et bredt og nuancerende blik på aktionsforskning med en særlig opmærksomhed på læring, men da de enkelte kapitler står for sig selv, kan de også læses hver for sig. Det giver mulighed for, at man som læser kan udvælge de kapitler, der synes mest oplagte ud fra den korte beskrivelse af dem i indledningen. Samtidig giver det – som i de fleste andre antologier – udfordringer i forhold til sammenhæng og gentagelser. Af samme grund kan det være svært samlet at gengive, hvad og hvordan bogen behandler læring i relation til aktions-

forskning, hvorfor der i det følgende kort gives et resumé af bogens forskellige perspektiver.

Antologiens del 1 har fokus på teoretiske perspektiver på læring og deres betydning for forskning i organisationer. Vigtigheden af dette fokus underbygges i kapitel 1 med pointen om, at til trods for at læringsperspektivet ofte nævnes i forbindelse med aktionsforskning, så sker det i underforståede vendinger og teoretisk og empirisk løsrevet. Efter et kort historisk rids over aktionsforskningen behandles forholdet mellem forskning og læring i aktionsforskning. I kapitel 2 præsenteres og diskuteres læringsspiralen som redskab til at forstå og undersøge læring i forskellige aktionsforskningsprojekter. Et fokus på deltagelse og forandring af/i praksis kan understøtte undersøgelser og diskussioner af, hvem der oplever behov for deltagelse og læring, og hvordan der skabes den ønskede organisationsforandring. 'Partnerskabet' som forskerens relation til organisationen og 'eksperimentet' som den proces, der rammesætter organisatorisk læring behandles i kapitel 3, hvor også aktionsforskerens opgaver og kompetencer sammen med forhold som interesser og værdigrundlag får betydning for den viden, der produceres og hentes ind i organisationen.

Del 2 handler om organisatorisk læring og ledelse i konkrete projekter. Med udgangspunkt i tre projekter om hhv. udvikling i ledelsesteam i erhvervsskolekontekst (kapitel 4), aktionsforskningsforløb på en folkeskole (kapitel 5) samt et projekt med 22 medarbejdere på tværs af enheder inden for specialsektoren i en region (kapitel 6) gives konkrete bud på, hvordan aktionsforskningsforløb

kan se ud. Samtidig uddyber de tre kapitler hver især de tre projekters forståelse af og dermed tilgang til læring, udvikling og forskning i organisationer. Samlet set giver de tre kapitler i del 2 forskellige konkrete bud på, hvordan aktionsforskningsforløb kan skabe gode resultater i forhold til at udvikle organisationer og kulturer gennem fælles læring.

Del 3 har fokus på aktionsforskningens mange ansigter fra private virksomheder til udvikling af lokalsamfund. Det kan umiddelbart være svært at skelne del 3's kapitler fra de forrige i del 2, men det gør dem ikke mindre vigtige, da de præsenterer en bred vifte af forskellige konkrete projekter. I kapitel 7 præsenteres et aktionsforskningsprojekt med fokus på deltagernes læring og oplevelse. I dette kapitel understreges bl.a. vigtigheden af en mere lige magtrelation gennem fortrolighed og tillid, løbende og gensidig feedback fra forskere og medforskere centralt. Tilsvarende præsenteres i kapitel 8 et aktionsforskningsforløb med fokus på empowerment gennem et partcipatorisk aktionsforskningsforløb med medarbejdere, der oplever at arbejde i et konfliktfelt mellem NPM-inspirerede styringsmekanismer og egne værdier om god omsorg og kvalitet på det plejehjem, hvor de er ansatte. I kapitel 9 diskuteres forskelle og ligheder mellem aktionsforskning og aktionslæring gennem konkrete eksempler, der også viser, hvordan aktionsforskning og aktionslæring kan kombineres i mere eller mindre styrede forløb og fremme demokratiserings- og læringsprocesser. Bogen sidste kapitel fokuserer på professionelles læring og professionelles læringsfællesskaber i relation til aktionsforskning og identificerer i den forbindelse centrale temaer, der sammen med inspiration fra viden

om innovative læreprocesser kan kvalificere læreprocesser i aktionsforskning.

Netop fordi det er bogens ønske at tilbyde nuancerende blikke på aktionsforskning, lægger den også op til kærlige diskussioner af, hvad aktionsforskning er og kan – både generelt og i relation til læring. Nogle af bogens egne pointer kan i forlængelse heraf også diskuteres. Eksempelvis nævnes det (kapitel 1), at aktionsforskning har potentiale til at bygge broer mellem forskning, læring og udvikling gennem projekter, der foregår uden politisk drevne styringslogikker, da aktionsforskning starter indefra. Selvom dette ofte er ambitionen, må netop formålet for og initiativtagningen til aktionsforskningsforløb løbende diskuteres blandt alle deltagere, så betingelserne for og selve formålet med de deltagendes læring også ekspliciteres og diskuteres.

Aktionsforskningens anvendelse i forbindelse med politiske satsninger kan derfor udfordre nogle af de ambitioner, der nævnes i bogen om eksempelvis bottom-up-princippet, indflydelse, inddragelse, frivillighed og demokratiske beslutningsprocesser. Når disse grundlæggende principper forandres eller fordrejes, vil det få afgørende betydning for, hvad og hvordan de deltagende i et aktionsforskningsforløb lærer. Disse betingelser og udfordringer for aktionsforskningen behandles kort i nogle af kapitlerne, men netop fordi bogen har et eksplicit fokus på læring, kunne en diskussion af læringens formål og mål i ikke-magt-frie organisationer og samfund være interessante perspektiver i en bog om aktionsforskning i relation til læring. Bogen har et tydeligt formål om at ekspliciteres læringsperspektivet i

aktionsforskning. Spørgsmålet er her, om ikke aktionsforskningens traditionelle vokabular om (organisations-)udvikling, forandring, kompetencer, handling og videnskabelse ikke netop skal ses som denne forskningsapproachs forsøg på at (be-)gribe den type af læring og de læringsprocesser, der foregår i organisationer og gennem aktionsforskning? Derfor kunne man også påstå, at sætningen fra bogens bagside, der pointerer, "at mennesket kan lære, er grundlaget for, at mennesket kan forske, udvikle og forandre", med rette kunne ændres til: "at mennesket kan forske, udvikle og forandre, er grundlaget for, at mennesket kan lære".

De færreste vil nok være uenige i redaktørernes indledende pointe om, at aktionslæring og aktionsforskning har mange overlap. Derfor er det nok også et fåtal, der ikke allerede har sat sig ud over de forenklinger og reduktioner af de to veje til forandring, læring og produktion af viden.

Imidlertid kan denne bog ved at fokusere på læring både understøtte det naturlige samspil mellem aktionslæring og aktionsforskning, samtidig med at vi gennem et fokus på læring kan få et sprog for de to tilganges forskelle og ligheder. Bogen tilbyder en stor mangfoldighed i beskrivelserne af, hvad aktionsforskning er og kan, og de ti forskellige kapitler underbygger, hvor væsentligt det er at blive skarpere på de implicitte forståelser af læringsbegrebet i arbejdet med aktionsforskning.

Og netop fordi bogen ikke opretholder den nemme – og for mig at se forældede – forestilling om, at aktionsforskning er en forskningsapproach, og aktionslæring er en pædagogisk metode, og fordi de forskellige kapitler præsenterer mig for flere konkrete bud på veje at gå i forhold til at organisere aktionsforskningsforløb og forstå læring i relation til aktionsforskning, får bogen en plads på min boghylde.